

Jan Lutyński

"Zeszyty Badań Rejonów
Uprzemysławianych", Nr 1, 1962 :
[recenzja]

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 17/2, 164-166

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zaniku głodu ziemi, osadnictwa na ziemiach zachodnich, wychodźstwa do przemysłu, zaniku izolacji wiejskich społeczności lokalnych oraz przemian społeczno-obyczajowych pod wpływem kontaktów z nowymi wzorami życiowymi. W kręgu najbardziej intensywnych zmian znalazło się zwłaszcza nowe pokolenie wsi i kobiety wiejskie.

Na dokumentalnej wymowie drukowanych prac ujemnie zaważyła koncepcja edytorska, dopuszczająca eliminowanie całych partii publikowanych pamiętników — dość często przeszło pólówę — i zbyt daleko idącą niwelację autentycznego stylu pamiętników.

Przemiany wsi w drugim dziesięcioleciu Polski Ludowej dokumentuje jubileuszowy konkurs na pamiętniki młodzieży wiejskiej (5500 prac), w oparciu o plan którego powstanie wielotomowa publikacja dokumentalna i prowadzone będą socjologiczne studia naukowe. Sprawą otwartą pozostaje kwestia kompetentnego powtórzenia konkursu na pamiętniki chłopskie.

F. Jakubczak

Z BADAŃ NAD REJONAMI UPRZEMYSŁAWIANYMI. BADANIA ŁÓDZKIE W REJONIE BĘŁCHATOWA

„ZESZYTY BADAŃ REJONÓW UPRZEMYSŁAWIANYCH”, 1962, nr 1, ss. 340; nr 2, ss. 274. Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych przy Prezydium PAN, Pracownia Badań Rejonów Uprzemysławianych przy Wydziale I PAN.

Jednym z najważniejszych procesów społecznych kształtujących oblicze świata we współczesnej epoce jest bezsprzecznie proces industrializacji. Ze względu na swą doniosłość proces ten stanowi przedmiot żywego zainteresowania socjologów, ekonomistów, demografów i przedstawicieli innych nauk społecznych w wielu krajach. Industrializacja stała się obiektem studiów osobnej Pracowni Badań Rejonów Uprzemysławianych Polskiej Akademii Nauk. Pracownia ta powstała z początkiem 1962 r. Powołana została równocześnie z Komitetem Badań Rejonów Uprzemysławianych, któremu podlega. Przewodniczącym Komitetu jest wicepremier prof. dr Stefan Ignar; kierownikiem Pracowni jest doc. dr Władysław Misiuna. Pracownia wydaje „Zeszyty Badań Rejonów Uprzemysławianych”. W „Zeszytach” zamieszczane są wstępne i częściowe wyniki badań, jak również informacje związane z nimi. W ramach Pracowni działają następujące zespoły naukowo-badawcze: Zespół Badań nad Przeobrażeniami Wsi (pod kierunkiem wiceprzewodniczącego Komitetu dra Dyzmy Gałaja), Zespół Badań nad Przeobrażeniami Miasta (pod kierunkiem dra Jerzego Piotrowskiego), Zespół Badań Podaży Pracy i Rezerw Siły Roboczej (pod kierunkiem doc. dra K. Miękusy), Zespół Badań Warunków Eytu Ludności (pod kierunkiem doc. dra W. Misiuny). Do ważnych zadań Pracowni należy koordynacja badań prowadzonych przez liczne placówki naukowe w rejonach, którymi interesuje się Komitet i jego sekcje terenowe.

W rejonie Płocka i Puław prowadzone są badania przez 16 placówek naukowych warszawskich. W Płocku Pracownia ma własną stację naukową. Sześć placówek naukowych z ośrodka poznańskiego prowadzi badania w rejonie Konina. Cztery placówki naukowe z ośrodka krakowskiego prowadzą badania w rejonie Tarnobrzega.

Nr 1 „Zeszytów” zawiera dokumenty o powołaniu, zadaniach i organizacji Komitetu Eadań Rejonów Uprzemysławianych (stron 80), informacje o Seminarium Prac Eadawczych prowadzonych przy Komitecie przez prof. dra Józefa Chałasińskiego, dwa artykuły (dra Dyzmy Gałaja i dra Jerzego Piotrowskiego) o koncepcji i założeniach badań nad industrializacją oraz 8 artykułów (razem 215 stron) z kadeń w rejonie Płocka: dr T. Mrzygłód, *Tezy perspektywicznego rozwoju regionu Płocka*; dr B. Gałęski, *Ankieta wizjska w rejonie Płocka*; doc. dr K. Miękus, *Program oraz pierwsze wyniki badania zatrudnienia i rezerw siły roboczej w rolnictwie indywidualnym w okręgu płockim*; mgr E. Karniewski i W. Talejko, *Niektóre problemy zatrudnienia w Płockim Ckręgu Przemysłowym*; mgr Irena Nowak, *Charakterystyka robotników płockich na tle stanu zatrudnienia*; mgr K. Askanas, *O krcnice płockiej*; mgr R. Kozowska, *Ankieta o wynikach produkcyjnych i finansowych w państwowych gospodarstwach rolnych powiatu Płock i Gostynin*; mgr I. Nowak, *Informacje dotyczące bibliografii Płocka*.

Nr 2 „Zeszytów” oprócz artykułu prof. dra Stefana Ignara, *W sprawie badań w rejonach uprzemysławianych* oraz materiałów z posiedzenia Komitetu zawiera 180 stron artykułów i informacji o pracach badawczych w rejonie Płocka.

W „Zeszytach” nie znalazły jeszcze wyrazu rozpoczęte dopiero łódzkie badania w rejonie Bełchatowa. Badania nad procesami uprzemysłowienia w rejonie Bełchatowa podjęte zostały przez pracowników łódzkiego ośrodka socjologicznego, skupionych wokół socjologicznych katedr Uniwersytetu Łódzkiego. Badania te finansuje częściowo wspomniany Komitet Polskiej Akademii Nauk, częściowo zaś funduszy na ich prowadzenie dostarczyło Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w ramach specjalnej dotacji na kompleksowe badania różnych katedr Uniwersytetu w uprzemysławianym rejonie Bełchatowa. Cbok katedr socjologicznych w badaniach tych uczestniczą Katedra Demografii i Statystyki, Katedra Etnografii, a także katedry Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi.

Ogólne założenia socjologicznych badań bełchatowskich są następujące. Aby można było przedstawić proces industrializacji i zmiany przez niego wywołane, należy w pierwszym rzędzie odtworzyć obraz stanu istniejącego przed podjęciem inwestycji. W przypadku rejonu bełchatowskiego można to uczynić, ponieważ inwestycje, związane z budową odkrywkowych kopalni węgla brunatnego i zakładów energetycznych zapoczątkowane będą dopiero za parę lat. Ważną rolę w badaniach odgrywa wybór konkretnych miejscowości, które staną się obiektem szczegółowych studiów. W przypadku omawianych badań w pierwszej ich fazie zdecydowano skoncentrować się na samym Bełchatowie. Rola tego niewielkiego, kilkutyśięcznego miasteczka w przyszłym zindustrializowanym rejonie nie jest jeszcze ustalona, na pewno jednak zmieni ona gruntownie swoje oblicze. W przyszłości badania będą rozszerzone i na inne miejscowości, zwłaszcza na nowo powstające zakłady i osiedla przemysłowe. Niezależnie od tego jednym z głównych celów badań jest przygotowanie wszechstronnej, wieloprotblemowej socjologicznej monografii Bełchatowa w procesie przemian wywołanych industrializacją.

Nad tą monografią pracować będzie wiele osób, obejmować ona będzie szereg tematów. W chwili obecnej sprecyzowano już następujące tematy szczegółowych studiów: 1. Ekologia społeczna Bełchatowa, 2. Robotnicy Bełchatowa w procesie przemian, 3. Praca kobiet na tle załogi fabryki bawełnianej, 4. Pracownicy umysłowi i inteligencja Bełchatowa w procesie przemian, 5. Ludność rolnicza Bełchatowa w procesie uprzemysławiania, 6. Stratyfikacja ludności Bełchatowa, 7. Rodzina, więź pokrewieństwa, życie domowe i ich przemiany w związku z procesem industrializacji, 8. Młodzież w małej społeczności lokalnej, 9. Instytucje pracy

w Bełchatowie, 10. Instytucje władzy terenowej miasta i powiatu w Bełchatowie, 11. Aktyw terenowy i organizacje społeczne na tle społeczności lokalnej w procesie industrializacji, 12. Frzećtrażenia kulturalne Eełchatowa w procesie industrializacji, 13. Cbjawy dezorganizacji społecznej w procesie industrializacji¹.

Temat „Przeobrażenia kulturalne Bełchatowa w procesie industrializacji” obejmuje również badania nad szkolnictwem oraz życiem religijnym. W ten sposób — jak się wydaje — tematyka zaplanowanych i podjętych już badań obejmuje całokształt zjawisk ważnych w życiu miasteczka, które ulegną zmianom w procesie industrializacji. Oczywiście w trakcie badań wyłonią się tematy nowe, ściślej związane z problematyką przemian, zwłaszcza wówczas, gdy przemiany te już następują.

Uwagi powyższe wskazują, że badania bełchatowskie w obecnej fazie mają charakter studium społeczności lokalnej. Ten typ badań, bardziej rozpowszechniony w Polsce przed wojną niż obecnie, wydaje się specjalnie użyteczny w poszukiwaniach mających za przedmiot industrializację². Nie znaczy to, aby w badaniach bełchatowskich chciaro się ograniczyć do tradycyjnych dla tego typu badań technik zbierania i opracowywania materiału — takich jak obserwacja, wywiad swłcbdry, wykorzystanie dokumentów istniejących, analiza technologiczna itp. Przeciwnie — zamiarem badaczy jest, aby w studium społeczności lokalnej wykorzystać także techniki ankietowe i statystyczne sposoby opracowania materiału. W studium niewielkiej społeczności lokalnej techniki te nie będą jednak jedynym źródłem informacji, a wyniki uzyskane przy ich pomocy będą analizowane w związku z materiałami uzyskanymi na innej drodze.

Istotny rys badań bełchatowskich stanowić będzie również to, że prowadzone one będą w znacznej mierze przy pomocy studentów socjologii. Już w 1963 r. zorganizowany został obóz badawczy w Bełchatowie, w ramach którego studenci socjologii odbywają obowiązkowe praktyki terenowe³. Obozy takie będą organizowane i w latach następnych. Oczywiście materiały będą zbierane nie tylko w czasie trwania obozu, lecz w ciągu całego roku, również podczas długotrwałych pobytów w Bełchatowie osób pracujących nad poszczególnymi tematami.

Badania nad industrializacją mają zwykle na celu dostarczenie wyników użytecznych w praktycznej działalności. Taki cel przyświeca również badaniom bełchatowskim. Sądzić należy, że ich wyniki okażą się użyteczne zarówno przy podejmowaniu określonych decyzji praktycznych, jak i dla ogólniejszej refleksji nad industrializacją w naszym kraju.

Jan Lutyński

¹ Uczestnicy badań: z Katedry Socjologii Przemysłu UŁ: prof. dr Jan Szczepański, dr Stefania Dziecińska, dr Jolanta Kulpińska, mgr Andrzej Borucki; z Katedry Socjologii UŁ: doc. dr Jan Lutyński, dr Wacław Piotrowski, mgr Andrzej Węgrzynowski; z Katedry Socjologii Ogólnej UŁ: doc. dr Maria Bielińska-Hirszowicz, mgr Zdzisław Iwanicki; z Katedry Historii Socjologii i Myśli Społecznej: doc. dr Antonina Kłoskowska; z Katedry Pedagogiki Społecznej UŁ: doc. dr Aleksander Kamiński wraz z współpracownikami; z Katedry Demografii i Statystyki UŁ: dr Tadeusz Miller (Katedra Demografii i Statystyki UŁ prowadzi również badania w rejonie bełchatowskim nad innymi tematami); z Pracowni Badań nad Kulturą Masową PAN: dr Józef Kądzielski; z Pracowni Badań nad Kulturą Pracy PAN: mgr Jan Woskowski.

² Por. J. Lutyński, *Antropologiczna monografia terenowa*, „Przegląd Socjologiczny”, T. XV, 1961, z. 2.

³ Kierownikiem obozu był dr W. Piotrowski.